

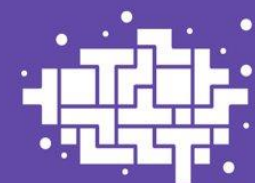
AKADĒMISKĀ ĒTIKA MŪSDIENĀS

Liepājas Universitāte

Starptautiska zinātniska konference “Augstākās izglītības ekosistēma un pārvaldība Kurzemes reģiona attīstības kontekstā»

2021. gada 16. decembrī

DR. PHIL., LU SZF SPPIVADOŠĀ PĒTNIECE SKAIDRĪTE LASMANE

FLPP

FUNDAMENTĀLIE UN
LIETIŠĶIE PĒTĪJUMU
PROJEKTI

AKADĒMISKĀS ĒTIKAS VĒRTĪBAS

Brīvība,
neitralitāte

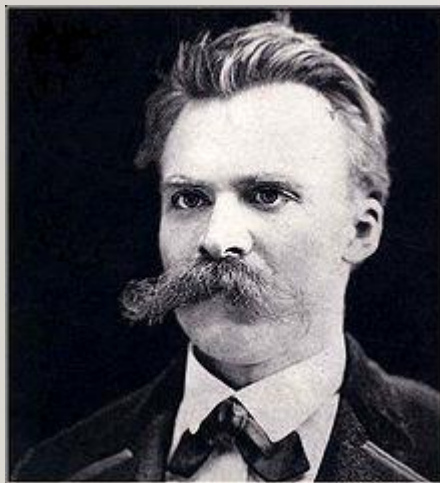
Godīgums,
patiesums,
precizitāte

Atbildība

Cieņa

Uzcītība

FRIEDRICH NIETZSCHE (1844-1900)

"Par brīvību tu sevi saucies?
Es gribu dzirdēt tavu valdītāju domu, nevis –
ka tu esi izbēdzis no jūga.

Vai maz esi tāds, kas drīkstēja no jūga bēgt?
Ne viens vien ir tāds, kas, nomezdams savu
kalpību, nomet līdz ar to arī savu pēdējo vērtību.

Brīvs no kā? Kāda daļa gar to Zaratustram!
Bet gaiši vajaga tavai acij runāt: brīvs priekš kā?«

(Nīče. (1939). Tā runāja Zaratustra. Rīga: Valters un Rapa, 73)

Divas jaunas zivis peldot sastapa vecāku zivi, kura peldēja pretējā virzienā. Vecākā sveicināja un uzsauca: « Sveiki, zēni! Kāds šodien ūdens?». Divas jaunās zivis turpināja peldēt tālāk. Pēc brīža viena no tām neizpratnē palūkojās uz otru un jautāja: «Vēl parāvis, bet kas ir ūdens?». Saskaņā ar Deividu Fosteru Vollesu (Wallace) "Būtiskākais zivju stāstā ir tas, ka pati acīmredzamākā, pati parastākā un visnozīmīgākā īstenība bieži vien ir tā, kuru ir visgrūtāk ieraudzīt un to izteikt.»

Deivids Fosters Volless (Wallace) par parastā neapzināšanos 2005. gada Kenyone koledžas absolventu uzrunā (This is water, https://search.yahoo.com/search;_ylc=X3oDMTFiaHBhMnJmBF9TAzIwMjM1MzgwNzUEaXRjAzEEc2VjA3NyY2hfcWEEc2xrA3NyY2hhc3Q-?p=david+foster+wallace+commencement+speech+kenyon&fr=vmn-s&fp=1&toggle=1&cop=mss&ei=UTF-8)

ĒTIKA, MORĀLE, TIKUMI

- Ētika- noteiktām vērtībām orientēta saprātīgas (labas, godprātīgas, taisnīgas, pareizas, precīzas utt.) izvēles, rīcības un dzīves teorija.
- Morālā pozīcija : jēgpilnu, saprātīgu, tālredzīgu dispozīciju/motīvu un mērķu teorija
- Kopsakara domāšanas un rīcības pieredze
- Veids, kā apzināties to, ko daru, darām un **kritiski** novērtēt to (ētiskais kritiskums) no saprātīga, uz citu labumu orientēta skatu punkta
- Feministiskais papildinājums: rūpes un atbildība

PĒTNIECĪBAS ĒTIKAS VIRZIENI

Attiecības ar pētāmo objektu,
norisi(procesu)-
kognitīvais virziens

Attiecības ar kolēģiem, pētniekiem
(starppersonālais)

Attiecības ar sabiedrību,
organizācijām,
komisijām utt.
(sociālais)

AKADĒMISKĀS PĒTNIECĪBAS ĒTIKAS DISKURSI

- **patiesums un precizitāte, kas atbilst pētniecības kognitīviem aspektiem**
- **skaidri pateikta, loģiska doma, kas atbilst valodas un komunikācijas aspektam**
- **profesionāli cilvēciskas īpašības-** uzcītība, pamatīgums, godprātība, atbildība, kas virza patiesam un gudram/ tālredzīgam/daudzpusīgam, nevienkāršotam rezultātam kopā ar pašrefleksiju par savu pienesumu sabiedrībai un tās labumam
- komunikācijas ētika

VIRZIENI

Kognitīvais

- Valoda

Sociālais- juridiskais, ētiskais utt.

- Normatīvais, vērtību domāšana, subjektīvais
- Komunikācijas ētika

ATTIECĪBAS AR REALITĀTI: OBJEKTIVITĀTE? PATIESĪBA? PATIESUMS? PAREIZĪBA?

«Datu vākšanu un analīzi tradicionāli uzskata par «objektivitāti». Taču mūsdienās mēs visi zinām, ka objektivitāte kvalitatīvajā pētījumā ir mīts» (Juliet Corbin, Anselm Strauss.(2008) *Basics of Qualitative Research*, 3e. Los Angeles, London etc: SAGE Publications, p.32)

Nevis realitāti izslēgt vai noliegt, aizmest, bet izvairīties no parastas, dogmātiskas attieksmes pret realitāti

Neitralizēt ikdienas, dabiskos, vienkāršotos priekšstatus par realitāti. (Jolantas Reingardes piemērs par Dzimtes līdztiesības indeksu (Gender equality index); jo lielāks iindekss, jo lielāka vardarbība ģimenē; kā ar dzimstības koeficientu, laimi?

INFORMĀCIJAS ĒTIKA

Atbildība par
pētniecības
procesu un
rezultātu;
precizitāte

Cieņa pret
citu
intelektuālo
īpašumu;

Cieņa pret
privātumu- datu
aizsardzība;

Dati- informācija , kas ir
uzglabāta skaitļu, burtu un
simbolu veidā. (Darja Šmite,
Dainis Dosbergs, Juris
Borzovs.(2005) Informācijas
un komunikācijas tehnoloģijas
nozares tiesību un standartu
pamati. Rīga: LU Akadēmiskais
Apgāds, 31. lpp.)

PAR KO JĀDOMĀ VALODAS LIETOJUMĀ

1. Valoda digitālajā vidē un tulkojumi;
2. Zinātniskās terminoloģijas tulkojumi, pārņemot internacionālismus, ne anglicismus; letonika-valodniecība
3. Globālās ietekmes- digitālā komunikācija.
4. Sarunu valoda ir kultūras un pašapziņas jautājums.)

PRETRUNAS

- Starp informācijas brīvību (akadēmiskā brīvība) un atbildību par tās kvalitāti
- Starp informācijas pieejamību (vārda brīvību) un privātuma aizsardzību, piemēram, intervijās
- Starp informācijas daudzumu, ātrumu un precizitāti
- Starp informācijas daudzumu un tās lietderību, nozīmīgumu, jēgu

VALODA

- Valodas/ vārdu izvēles piedzīvojums;
- Valodas (krievu/ latviešu/angļu utt.) izvēles un komunikācijas piedzīvojums
- Starppersonālie piedzīvojumi ar vārda darbību
- Zinātniskie piedzīvojumi ar neadekvātu, nesaprastu svešvārdu
- Politiskie piedzīvojumi; politiķa identifikācija ar teikto ; reņģēdāji (B), muļkuzeme(Krištopans), Nothing special (Slakteris) , Turi muti utt.
- Zirnis joko:“Pēc katra strīda konstatē, ka zini vēl citus, daudz spēcīgākus argumentus sava viedokļa aizstāvībai”(Diena, 12. augusts 2011. 20.lpp.)
- Kalpiņš Voldemārs: Province nokavē un pārspilē

2. ATTIECĪBAS AR KOLĒGIEM

- Dens Brauns: Konsorciju arī agrāk daudzreiz bija algojuši paranojas pārņēmti zinātnieki un inženieri, kuri deva priekšroku darbam ārkārtējā noslēgtībā, lai viņu vērtīgās idejas neviens nenozagtu. (Dens Brauns (1913). *Inferno*. Rīga: Kontinents. 277. lpp)
- « ...parasti viņam pietika prāta neierosināt kādu uzdevuma izpildes secības pārkāpumu.» (Dens Brauns, 279. lpp.)

KOLEGIALITĀTE

- 3.1.2.2. Mācībspēki un zinātnieki taisnīgi un ar cieņu izturas pret kolēģu sasniegumiem, kā arī pret studējošo veiku un idejām.
- 3.1.2.3. Zinātniskie darbinieki godprātīgi izturas pret pētījumā iesaistītām personām, nenodara tām kaitējumu un respektē iegūtās informācijas konfidencialitāti.
- 3.1.2.4. Mācībspēki un zinātniskie darbinieki godprātīgi un ar cieņu izturas pret citu intelektuālo īpašumu, nepieļaujot plagiātu un krāpšanos.
- 3.1.2.5. Mācībspēki un zinātniskie darbinieki daudzpusīgi pārzina atbilstošās nozares jaunākos sasniegumus un dalās ar citiem kolēģiem un studējošajiem savās zināšanās, neslēpjot tās. Izglītības darbā balstās uz daudzveidīgu informāciju, neizceļot tikai savus sasniegumus.
- 3.1.2.6. Mācībspēki un zinātniskie darbinieki neiesaistās darījumos un zinātniskajā darbībā, kas vājina akadēmisko brīvību un neatkarību. Mācībspēki un zinātniskie darbinieki atturas iesaistīties darījumos, kas nodara kaitējumu LU un zinātnes prestižam kopumā.

NOVIRZES

- Krāpšana, viltojumi, negodīgums datu vākšanā, atsauču veidošanā, citēšanā utt.
- Plaģiāts- cita intelektuālā īpašuma zādzība/piesavināšanās, uzdotot par savu bez atsaucēm uz cita veikumu (idejas, audio- , vizuālā, verbālā teksta un citu rezultātu utt. uzdošana par savu);
- Tulkojuma plaģiāta problēma
- Tehnoloģijas un plaģiāta atvieglojums; arī konstatējuma iespējas
- Regulējuma piedāvājums interneta vidē (Lorenss Lesigs)

RAIŅA PLAGIĀTS?

Upīša raksts « Divas amacones» : « Viņa operē vienīgi ar neatzītas dzejnieces histēriju un aušīgu bramanību, bet tās nu nau tās īstās īpašības, ar kurām sacelt troksni un puteklus un pievērst sev nopietnu ļaužu uzmanību. Emīlijas Prūsas pašas labā varētum tikai vėlētis, lai Rainis patiešām būtu paņēmis viņas sižetu. Tad viņa redzētu, kā jārīkojas, lai no par sevi nedzīvas un nevērtīgas vielas iznāktu dzīvs un pārliecinošs dzejas darbs.» (*Domas, 1924, 9. nr.*)
(Rainis. (1986) *Kopoti raksti*, 25. sēj. Rīga: Zinātne, 463. lpp.)

Emīlija Prūsa (1878-1950)- Rainis nepieņem repertuārā Prūsas lugu « Dzejnieks Sienāzis», kam seko publikācija « Latvī» 1924. gada 12. oktobrī ar 12 punktiem, kuros līdzība parādīta ar Raiņa «Mušu ķēniņu». Atspēkojumu « Latvis» npublicē, polēmikā Rainis neiesaistās.

LU AKADĒMISKĀS ĒTIKAS KODEKSS

- **3.1.2. Zinātniskā darbība**

- 3.1.2.1. Zinātniskā darbība ir balstīta uz intelektuālu godīgumu un veicama iespējami augstā kvalitātē, rūpējoties par nozares un zinātnes attīstību kopumā un sniedzot ieguldījumu sabiedrības labklājībā. Veicot zinātnisko darbību, pētāmo parādību analizē daudzpusīgi un plašākās kopsakarībās, nepieļaujot tendenciozitāti un selektīvu interpretāciju.
- 3.1.2.2. Mācībspēki un zinātnieki taisnīgi un ar cieņu izturas pret kolēģu sasniegumiem, kā arī pret studējošo veikumu un idejām.
- 3.1.2.3. Zinātniskie darbinieki godprātīgi izturas pret pētījumā iesaistītām personām, nenodara tām kaitējumu un rēspēktē iegūtās informācijas konfidencialitāti.
- 3.1.2.4. Mācībspēki un zinātniskie darbinieki godprātīgi un ar cieņu izturas pret citu intelektuālo īpašumu, nepieļaujot plaģiātu un krāpšanos.
- 3.1.2.5. Mācībspēki un zinātniskie darbinieki daudzpusīgi pārziņa atbilstošās nozares jaunākos sasniegumus un dalās ar citiem kolēģiem un studējošajiem savās zināšanās, neslēpjot tās. Izglītības darbā balstās uz daudzveidīgu informāciju, neizceļot tikai savus sasniegumus.
- 3.1.2.6. Mācībspēki un zinātniskie darbinieki neiesaistās darījumos un zinātniskajā darbībā, kas vājina akadēmisko brīvību un neatkarību. Mācībspēki un zinātniskie darbinieki atturas iesaistīties darījumos, kas nodara kaitējumu LU un zinātnes prestižam kopumā.

PĒTNIECĪBAS/AKADĒMISKĀS ĒTIKAS LITERATŪRA

- Juliet Corbin, Anselm Strauss.(2008) *Basics of Qualitative Research*, 3e. Los Angeles, London etc: Sage Publications
- Neil W.Hamilton. (2002) *Academic Ethics. Problems and materials on professional conduct and shared governance*. USA: American Council of Education
- Yvonna S. Lincoln, Gale S. Canella.Ethics and the broader rethinking/ reconceptualization of research. ASV
- Norman K. Denzin & Yvonna S.Lincoln (eds.) *Handbook of Qualitative Research*. Thousand Oaks, Ca: Sage
- Teresa L. McCarty. (2011) *Ethnography and Language Policy*. New York and London: Routledge
- *Research Ethics* (2012) Cambridge: University press
- Darja Šmite, Dainis Dosbergs, Juris Borzovs.(2005) *Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas nozares tiesību un standartu pamati*. Rīga: LU Akadēmiskais Apgāds
- SAGE vai Jstor publications on **research ethics**

PALDIES!

